עין משפט נר מצוה

פב א מיי' פ"ח מהל' אבות הטומאה הל"ב ופ"ט הל"א ופי"י הל"ב וע"ש בכ"מ ופי"א הלכה ב ג ד:
פג ב מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל"ד ופט"ז מהל' טומאת אוכלין הלכה ח:
פד ג מיי' פ"ח מהל' אבות הטומאה הל' ב:
פה ד מיי' שם הל"י:
פו ה מיי' שם פי"א הל"ב:
פז ו ז מיי' שם הל"ט:

[א] א כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים מטמא את הקדש ופוסל את התרומה ומותר בחולין ובמעשר דברי ר"מ וחכמים ב אוסרים במעשר מתקיף לה רב שימי בר אשי ממאי דלמא עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי מאיר אלא באכילת מעשר אבל בנגיעה דמעשר ואכילה דחולין לא פליגי והא נגיעה היא מדקתני נאכלין בידים מסואבות מי לא עסקינן דקא ספי ליה חבריה אלא אמר רב פפא הכא בידים תחלות עסקינן ורבי שמעון בן אלעזר היא [ג] דתניא אין ידים תחלות לחולין רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר [א] ידים תחלות לחולין ושניות לתרומה תחלות לחולין אין לתרומה לא הכי קאמר תחלות אף לחולין שניות לתרומה אין לחולין לא ומי איכא ידים תחלות אין דתניא [ב] [ד] הכנים ידיו לבית המנוגע ידיו תחלות דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים ג ידיו שניות דכולי עלמא ביאה במקצת לא שמה ביאה והכא בגזירה ידיו אטו גופו קא מיפלגי מר סבר ידיו כגופו שוינהו רבנן ומר סבר ידים כידים דעלמא שוינהו רבנן ולוקמה כרבי עקיבא דאמר ידיו תחלות הויין דלמא כי קאמר רבי עקיבא הני מילי בתרומה וקדשים דחמירי אבל לחולין שניות הויין וליהויין נמי שניות דהא שמעינן ליה לר"ע דאמר שני עושה שלישי בחולין [ד] דתנן בו ביום דרש רבי עקיבא [א] וכל כלי חרש וגו' יטמא טמא לא נאמר אלא יטמא לטמא אחרים לימד על ככר שני שהוא עושה שלישי בחולין דלמא הני מילי בטומאה דאורייתא אבל בדרבנן לא אמר [ג] ר"א א"ר הושעיא הכא בחולין שנעשו על טהרת הקדש עסקינן ודלא כרבי יהושע דתניא [ד] [ה] רבי אליעזר אומר האוכל אוכל ראשון ראשון שני שני שלישי שלישי רבי יהושע אומר ד האוכל אוכל ראשון ושני שני ה שלישי שני לקדש ואין שני לתרומה [ו] בחולין שנעשו על טהרת תרומה על טהרת תרומה אין על טהרת הקדש לא קסבר [ז] חולין שנעשו על טהרת הקדש לית בהו שלישי ולוקמה בחולין

רש"י

כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים. כל שהוא מן התורה טהור וסופרים גזרו עליו טומאה כגון הידים והכלים שנטמאו במשקין והבא ראשו ורובו במים שאובין וכל האמורים בגליות השבת אלא שמונה עשר דבר [ו] כולם טומאת שני לטומאה [ה] גזרו עליהם ומטמא את הקדש עד [ו] שעושהו שלישי וטמא הוא שעושה רביעי: ופוסל את התרומה. דשלישי בתרומה פסול ולא עביד רביעי במסכת סוטה [ו] נפקא לן מטבול יום בקל וחומר: וחכמים אוסרים במעשר. אלמא שאני מעשר מחולין: ממאי. ילפת מדרבנן דשני עושה שלישי במעשר: דלמא עד כאן. לא (א) קאסרי רבנן אלא לאסור לאכול מי שידיו מסואבות או הבא במים שאובים לא יאכל במעשר דאסורין במעשר אכילה משמע אבל באכילה דחולין מודו ובנגיעה דמעשר נמי לא אסרי ומתניתין אסר להו אפילו בנגיעה: מדקתני נאכלין. ולא קתני אוכלין מי שידיו מסואבות נידוק מינה הא יצא דם לא יאכלם אלא נאכלין לאחרים על ידי מי שידיו מסואבות: [ז] דקספי ליה חבריה. ובהא דייקינן הא הוכשרו אין נאכלין לאחרים אלמא פסלא בהו נגיעת שני והא ליכא למאן דאמר: מי לא עסקינן כו'. כלומר מי לא משמע נמי נאכלין לאחרים ואפילו הכי דייק מתניתין הא יצא מהן דם אין נאכלין: הכא. מתניתין דדייק הא הוכשרו פסלא בהו נגיעת ידים מסואבות לאו בידים שניות קאמר אלא בידים תחלות ולקמיה מפרש הי ניניהו ידים תחלות ומתניתין דקאמר דידים תחלות הוזכרו אף להיות ראשונות לחולין רבי שמעון בן אלעזר היא: דתניא אין ידים תחלות לחולין. במקום שהוזכר ידים תחלות כגון ידים שהוכנסו לבית המנוגע דמיקרו תחלות לא הוזכרו אלא חולין דבחולין לא הוו אלא שניות אלא [ח] לענין תרומה וקדשים שווינהו תחלות משא"כ בשאר ידים דאפילו לתרומה שניות הויין: רבי שמעון בן אלעזר אומר ידים תחלות. הוזכרו אצל חולין וידים שניות כגון סתם ידים הוזכרו אצל תרומה לעשותה שלישי ולפוסלה: הכנים ידיו. כשנוטלן וטיהרן מטומאת סתם ידים: ביאה במקצת לא שמה ביאה. דאי שמה ביאה הוי כל גופו טמא ובעי טבילה משום והבא אל הבית (ויקרא יד) ואכן ידים הוא דמטמינן וטעמא דתרוייהו משום דגזרו ידיו אטו ביאת כל גופו ובההיא גזרה פליגי איזו טומאה גזרו על ידיו ר"ע סבר ידיו גזרו רבנן שיהו תחלות כגופו אם נכנס שם דהוי ראשון מדאורייתא: כידים דעלמא. וכ"מ דאפילו נטלן ומיד הכניסן ולא נגעו בשום דבר הוו שניות מחמת ביאה: ונוקמה. למתניתין כר"ע דהא סתימתאה הוא ורובא דסתמי אליבא דר"ע [ט] דסתם משנה רבי מאיר וסתם ספרא רבי יהודה וכולהו אליבא דרבי עקיבא [ח] וכיון דשמעת לרבי עקיבא דאמר ידיו תחלות אוקי למתניתין בדידיה: אבל לחולין שניות הויין. הלכך מוקי לה כרבי שמעון בן אלעזר דאמר בהדיא אף לחולין הן תחלות: וליהויין נמי שניות. וכרבי עקיבא מתוקמא שפיר: דהא שמעינן ליה דאמר שני עושה שלישי בחולין. הלכך [י] יצא מהם דם פסלו בהו ידים: דתנן. בפרק כשם שהמים (סוטה דף כז:): בו ביום. יום שמינו את רבי אלעזר בן עזריה נשיא וכל היכא דתני בו ביום סתמא ההוא יומא הוה והכי אמרינן בברכות (דף כח.): שרץ שנפל לאויר תנור [כ] והרי הוא ראשון והתנור מטמא מה שבתוכו והוי שני וכתיב יטמא ומשמע יטמא [ל] אלמא עביד שלישי: על ככר. דסתם תנור ככרות בתוכו: שמטמא את השלישי. וקרא משמע בין חולין ובין תרומה: בטומאה דאורייתא. כגון שרץ: אבל בטומאה דרבנן. כגון ידים דמדרבנן הוא דהויין שניות: על טהרת הקדש. כגון אדם הרגיל לאכול קדשים ורוצה להיות רגיל תדיר בשמירת טהרתן ושומר אף חולין מכל טומאות הפוסלות בקדש ואשמעינן דשני עביד בהו שלישי: ודלא כרבי יהושע. דאמר חולין שנעשו על טהרת הקדש לא פסיל בהו שלישי דבטלה דעתו ואין יכול להתפיס על חולין [מ] טהרת הקדש: האוכל אוכל ראשון. נעשה גופו ראשון להיות מגעו שני והאוכל אוכל שני נעשה גופו שני להיות מגעו שלישי והאוכל [נ] שלישי שלישי ולקמיה מפרש טעמא דר"א דמשוי אוכל כמאכל עצמו ודוקא שאכל חצי פרס שזהו שיעור אוכלין טמאין לפסול את הגוייה והן שתי ביצים כדאמר בעירובין (דף פג:) אבל בנגיעה לא מטמא אוכל אדם שאין אדם וכלים מיטמאין אלא מאב הטומאה [ט]: רבי יהושע אומר האוכל אוכל ראשון. או אוכל שני הוי שני דסבירא ליה לרבי יהושע דלא משוינן אוכל כמאכל ולקמיה מפרש כי אכיל אוכל שני אמאי משוי ליה שני: שלישי שני לקדש. האוכל מאכל שלישי נעשה גופו שני לקדש ועביד שלישי ורביעי ולקמיה מפרש טעמא: ואין שני לתרומה. דאי נגע לתרומה [ס] לא פסל לה אבל מיכל תרומה אסור דשלישי מיהא הוי ליאסר באכילה דאף ע"ג דאמר רבי יהושע אין אוכל נעשה כמאכל ה"מ באוכל אוכל ראשון דלא הוי ראשון למיעבד שני אבל לאיתסורי באכילה מודה דשלישי עביד האוכלו שלישי וה"נ אמרינן לקמן (דף לד:) בשמעתין: בחולין

תוספות

ודלמא עד כאן לא פליגי אלא באכילה. אע"ג דנקט לשון דלמא נראה שכן הוא האמת וברייתא מוכחת כן (ב) דאסורין במעשר משמע באכילה ובפרק חומר בקדש [ע] (חגיגה דף יח:) לא גריס ודלמא בשום ספר: ובאכילה דחולין לא פליגי. לא היה לריך כאן לאכילה דחולין אלא אגב דנקטיה במס' חגיגה (ג"ז שם) נקטיה הכא: [פ] והא נגיעה היא מדקתני ונאכלין. וא"ת ואפילו אם היה תנן אוכלין יכול לדקדק דבנגיעה איירי דאי בנגיעה שרי אמאי לא יאכל כשיצא מהן דם כיון דאין גופו טמא ומותר ליגע ויש לומר [צ] דהחמירו חכמים שלא לאכול כשיש לו ידים מסואבות אף על גב דמותר ליגע: דכולי עלמא ביאה במקצת לא שמה ביאה. ואפילו לריש לקיש דאמר (זבחים דף לב:) טמא שהכניס ידו לפנים לוקה היינו דוקא במקדש דדרשינן מדכתיב [י] בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה מה נגיעה במקצת שמה נגיעה אף ביאה במקצת במקדש שמה ביאה [כ]: הני מילי בטומאה דאורייתא אבל בטומאה דרבנן לא. תימה דבפרק ה' דסוטה (דף ל.) א"ר אסי רבי מאיר ורבי יהושע סברי אין שני עושה שלישי בחולין רבי מאיר דתנן כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים כו' ומותר בחולין ומאי ראיה מייתי מיניה הא רבי עקיבא מודה בטומאה דרבנן כדאמר הכא דמשמע דאתא לאפוקי מדר' עקיבא דאמר התם לעיל שני עושה שלישי בחולין וי"ל דרבי אסי לית ליה דיחוי דהכא והשתא לרבי אסי ההיא דפרק קמא דשבת (דף יג:) דאלו פוסלין את התרומה דמשמע תרומה ולא חולין אתא דלא כר"ע דאפילו בטומאה דרבנן סבר דשני עושה שלישי בחולין [ק]: האוכל אוכל ראשון ראשון. בפ"ק דשבת (דף יד.) מפרש טעמא משום דזימנין דאכיל אוכלין טמאים ושקיל משקין דתרומה ושדי בפומיה וא"ת ואמאי הוי ראשון בשני סגי וכ"ת משום מעשר שני דאין שני פוסלו והלא אפילו משקים חולין נעשים ראשונים על ידי שני ויש לומר דרבי אליעזר משוה מדותיו לעשות אוכל כמאכל לגמרי: מאן

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [פרה פי"א משנה ה] סוטה ל. חגיגה יח:, ב) [תוספתא דטהרות פ"א ה"ד עי"ש], ג) [ידים פ"ג משנה א], ד) פסחים יח. סוטה כז:, ה) שבת יד. סוטה ל. טהרות פ"ב משנה ב, ו) שבת יג:, ז) כט., ח) [סנהדרין פו.], ט) ב"ק ב:, י) ויקרא יב ד, כ) [ועיין תוס' שבועות יז: ד"ה אפילו].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דילמא ע"כ לא קאמרי רבנן וכו' במעשר דאוסרין במעשר: (ב) תוס' ד"ה ודילמא וכו' מוכחת כן דאוסרין במעשר:

תורה אור השלם

א) וְכָל כְּלִי חֶרֶשׂ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ: [ויקרא יא, לג]

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

א] צ"ל משום רבי שמעון (רשב"א, ועיין ר"ש טהרות פ"א מ"ח, ועי' רש"י ד"ה ונוקמה ורש"ש שם): ב] צ"ל דתנן (גליון): ג] תיבת "אמר" נמחק (רש"ש, וכן ליתא ברבינו גרשום וכת"י): ד] [צ"ל דתנן (גליון) וכ"ה בכת"י: ה] תיבת "לטומאה" נמחק (ש"מ): ו] תיבת "עד" ליתא בדפו"י וכת"י: ז] הד"א עם הדיבור הקודם (באה"מ, וכ"ה בדפו"ר): ח] צ"ל אבל לענין (ש"מ, כת"י): ט] ורובא דסתמי אליביה דסתם משנה (ש"מ, כת"י): י] הלכך כי יצא (ש"מ, כת"י): כ] נוסף: שהוא כלי חרס נטמא תנור (ש"מ, כת"י): ל] וכתיב יִטְמָא ומשמע יְטַמֵּא (ש"מ): מ] בכת"י נוסף שנעשו על: נ] נוסף אוכל (ש"מ): ס] צ"ל בתרומה (ש"מ, כת"י): ע] [צ"ל ובפרק אין דורשין] (גליון): פ] עיין בזה הדיבור במפרשי הש"ס וגם בספר תפארת שמואל בהשגות שלו על רש"א (גליון): צ] ויש לומר דהוה אמינא דהחמירו (ש"מ, כת"י ותוס' הרא"ש): ק] בכת"י נוסף: והר"י כהן מפרש דר' אסי דייק דסבר ר' מאיר דאפי' בטומאה דאורייתא אין שני עושה שלישי דאי עושה לא היה מיקל באכילת מעשר אפילו בטומאה דרבנן דהא רבנן אסרי באכילת מעשר אע"ג דאין שני עושה שלישי בנגיעת מעשר אפילו בטומאה דאורייתא (וכ"ה בשטמ"ק השלם מגליון תוס'):

רבינו גרשום

קא חזינן כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים. כגון שצריך ליטול ידיו קודם שיאכל אם לא נטל ידיו: מותר בחולין ובמעשר. והני חולין שלקחן בכסף מעשר חשובין כמעשר: מי לא עסקי' דקא ספי ליה לחבריה. כלומר שאינו אלא נגיעה וקא תני דאין נאכלין כלומר שאינו יכול אפי' להאכיל ולא מוקמת ליה (א) אליבא דרבנן סברי אפי' יצא מהם דם נאכלים בידים מסואבות דמוקמינן מתניתין דלכול בנגיעה: אלא אמר רב פפא הכא בידים תחילות עסקינן. כלומר מתניתין דקתני הא יצא מהם דם אין נאכלין בידים מסואבות בידים תחילות כגון שהכניס ידיו לבית המנוגע כדבעינן לפרושי ור' שמעון בן אלעזר היא דאמר תחילות לחולין ומטמאות חולין: כידים דעלמא שוינהו רבנן. כלומר מה ידים דעלמא שהגוף טהור אין ידיו אלא שניות (אף הכא שנגעו באוכלין טמאין שהאוכל ראשון וידים שניות) אף הכא נמי כיון שהגוף טהור כידים דעלמא שוינהו רבנן ואינן אלא שניות: ונוקמה כר' עקיבא. כלומר ונוקמה מתניתין דקתני הא יצא מהם דם אין נאכלים בידים מסואבות כר' עקיבא דאמר דידים חשובות תחילות ומטמאות לחולין: אינו אומר טמא אלא יטמא לטמא טומאת אחרים. כלומר ככר שבתוך התנור טמא ומטמא ככר אחר שהוא שלישי: הני מילי בדאורייתא אבל בדרבנן לא. כלומר בטומאה דאורייתא כגון שרץ אבל בדרבנן כגון נטילת ידים לא אמר שעושה שלישי: ור' אלעזר אמר ר' אושעיא הכא בחולין כו'. כלומר מתני' דקתני הא יצא מהם דם אין נאכלין בידים מסואבות (הכא) בחולין שנעשו על טהרת הקדש [מיירי]: ודלא כר' יהושע כו'. כלומר ר' יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ואוכל שני שני. כלומר בין שאוכל אוכל ראשון בין שאוכל אוכל שני שני: שלישי שני לקדש. כל גופו חשוב שני לקדש ומטמא קדש אבל אין פוסל תרומה: בחולין שנעשו על טהרת תרומה. כלומר באיזה אוכל אמרינן דאם אכל אוכל שלישי דחשוב גופו שני לקדש ומטמא קדש שאכל אוכל שלישי חולין שנעשו על טהרת תרומה אבל אוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת הקדש אין חשוב גופו שני לקדש ואין עושה שלישי בקדש: קסבר חולין שנעשו על טהרת הקדש לית בהו שלישי. כלו' לית בהו דין שלישי דאין עושין שלישי ואין מקבלין שלישי ולדבריו דר' יהושע כיון דידיו שניות יכול לאכול חולין שנעשו על טהרת הקדש

חשק שלמה על רבינו גרשום

א) נראה דצ"ל ולא מוקמת לה גם אליבא דרבנן דסברי דבילא מהן דם אין נאכלין בידים מסואבין דהא מתני' לא איירי באכילה רק בנגיעה.

תלמוד בבלי <עוז והדר> - לד חולין תלמוד בבלי עמוד מס 77 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה